

VZZ-nieuws

Zomerkamp Veldwerkgroep Macedonië: blindmollen en sneeuwuizen

De eenentwintigste editie van het zomerkamp van de Veldwerkgroep van de VZZ speelde zich af in Macedonië, in Nationaal Park Galicica. Eind juli trokken 25 deelnemers naar het zuidwesten van dit nieuwe Balkanland. De meesten reisden via hoofdstad Skopje om daar te worden verwelkomd door Svetozar Petkovski, directeur van het Nationaal Natuurhistorisch Museum. Met een 4x4 voorop, reed de groep van zeven voertuigen vervolgens

Het onderkomen in het nationaal park Galicica. Foto: Anneleen Van Nylen

naar Ohrid. In die plaats aan het gelijknamige meer verzamelde ook de rest van de deelnemers zich. Het Galicica Park, met veel hoogland van rond de 1450 meter, ligt ingeklemd tussen het Meer van Ohrid en het Prespameer. De meren zelf liggen respectievelijk op 690 en 850 meter hoogte. De toegangsweg tot het park voert eerst langs het toeristische strand van Ohrid tot bijna in Albanië. Vlak voor de laatste bergen gaat de weg stijl omhoog, waarna een smalle weg en vervolgens een karrenspoor naar de berghut op de hoogvlakte leidt. Dit is voor toeristen geen weg om geregeld op en af te gaan. Het was er stil: om de dag kwam er een herder

langs met zijn kudde, een enkele jager op zoek naar een verloren hond of een avonturier met een 4x4 die de weg kwijt was. Kortom, we zaten 'gevangen' in een natuurgebied.

Maar wát voor een natuurgebied: hoge bergen rondom, alpenweiden vol bloemen afgewisseld met beukenbossen en rotsige hellingen. De berghut bood ons met vier slaapvertrekken onderdak, en verder een keuken annex opslag maar zonder stromend water. Wel was er een put voor hemelwater. Met dit 'technische' water kon je lichaam en kleren wassen en het toilet doorspoelen. Elektriciteit, om batterijen en accu's op te laden, dienden we zelf op te wekken met een generator. 's Avonds werd de verlichting verzorgd door twee snorrende petromaxen.

In de val

Na een korte eerste oriëntatie op de omgeving zetten we ruim 200 *live traps* uit op de fraaie rotshellingen, in alpenweiden en langs bosranden. Speciaal gemaakte boomvallen hingen we op bij menselijke bewoning en in eiken- of beukenbossen. De mistnetactiviteiten voor het inventariseren van vleermuizen richtten zich vooral op enkele poeltjes die verspreid in het gebied aanwezig waren.

Gedurende de eerste dagen ving we vooral grote bosmuis en bosmuis. Geleidelijk ontstond er in de groep, toevallig verdeeld over Belgen en Nederlanders, een soort competitie om met meer

De nog nooit eerder door de Veldwerkgroep gevangen westelijke blindmol. Foto: Laurens Vogelaers

tot de verbeelding sprekende soorten op de propen te komen. En dat lukte.

Een aantal *pitfalls* was extra diep ingegraven, tot aan de onderkant van een horizontaal verlopende gang. Bij de eerste controle bleek dat deze vallen met ruim een liter fijne aarde waren volgegooid en ondanks het legen bij elke controle, waren enkele de volgende keer weer vol. Dat lieten de Belgen niet op zich zitten. Met de westelijke blindmol *Nannospalax leucodon* in gedachten werd een groot deel van een burcht afgegraven, totdat er enkele recht verlopende pijpen waren blootgelegd. Dit werd met een lange stengel gecontroleerd en toen er van binnenuit aan de stengel werd getrokken, wisten de 'jagers' dat ze beet hadden. Na het zware graafwerk was nu geduldig wachten het parool: met een grote hak bij de hand. Een blindmol komt eerst poolshoogte nemen en keert daarna terug om met losse aarde een gang weer dicht te stoppen. Toen een blindmol zijn kop even buiten de pijp stak was het raak: met een ferme slag van de hak werd de pijp achter hem afgesloten zodat het dier kon worden gevangen.

Een blindmol is eigenlijk een rolrond stukje bont zonder staart, terwijl de voorkant is te herkennen aan buiten de bek uitstekende snijtanden. Bij verstoring wordt de kop geheven en de bek opengesperd. Verder is het vluchtgedrag kenmerkend: steeds een kort stukje achteruit waggelen. De bijzonderheid van dit knaagdier (het heeft niets

Een grote lichtgrijze woelmuissoort met een lange staart: de sneeuwmuis. Foto: Laurens Vogelaers

met een mol gemeen en is meer een muis) zijn de ogen: overgroeid door huid kunnen zij toch licht waarnemen. Dit licht wordt geleid door de doorzichtige haren vanaf de neuspunt: een optische kabel avant la lettre.

Topsoort

Een paar Nederlanders trok daarna naar een zendmast op de hoogst bereikbare bergtop in de omgeving. Daar vonden ze rotsrichels vol grote spleten. Ze plaatsten 50 Longworth- en 10 Sherman-vallen in ondiepe grotjes, oude loopgraven en verspreide mangaten. De eerste controle leverde naast grote bosmuis ook een grote lichtgrijze woelmuissoort met een lange staart op: een sneeuwmuis *Chionomys nivalis*. Deze soort heeft lange snorharen om zich goed te kunnen oriënteren tussen de stenen en in de rotsspleten. Een dag later werd hier nog een sneeuwmuis gevangen.

Zowel de westelijke blindmol als de sneeuwmuis was nog niet eerder tijdens een zomerkamp van de Veldwerkgroep gevonden. Naast deze soorten werden met boomvallen ook voor ons bekendere, maar altijd tot de verbeelding sprekende soorten gevangen zoals relmuis en hazelmuis. Het terugzetten van de hazelmuizen was telkens

een feest. Het dier kon zelf de vrijheid tegemoet klimmen via een stevige tak van kooi naar boom. Tot het bereiken van de boom ging het langzaam. Bij beweging van de toeschouwers verplaatste het dier zich razendsnel naar de achterzijde van de boom, eigenlijk zoals elke boombewoner doet, om goed en wel op hoogte de dunnere takken als snelweg te gebruiken.

Hieronder staan alle vangsten van kleine zoogdieren opgesomd. Naast de zoogdieren zijn de vangsten van een gladde slang *Coronella austriaca* en een zandhagedis *Lacerta agilis* het vermelden waard.

Nieuw voor Macedonië

Met het mistnetten werden in totaal negen verschillende soorten vleermuizen gevangen. Daarvan was de baardvleermuisachtige *Myotis aurescens* nieuw voor ons en de gewone grootoorvleermuis *Plecotus auritus* bleek nieuw te zijn voor Macedonië. Maar ook met de batdetector en het bezoeken van oude huisjes en grotten werd gescoord: dit leverde bijvoorbeeld behalve de dwergvleermuissoorten *Pipistrellus savii*, *P. kuhlii* en *P. pygmaeus* ook de hoefijzerneuzen *Rhinolophum euryale*, *R. ferrumequinum* en *R. hipposideros* op.

Onze gastheer Petkovski was erg benieuwd naar het vóórkomen van grootoorvleermuis, baardvleermuis, sneeuwmuis en slaapmuizen. Omdat er geen dieren zouden worden verzameld, werd er DNA verzameld met huidponsjes van oor (knaagdieren) of vleeghuid (vleermuizen).

		vangst	hervangst
oostelijke egel	<i>Erinaceus concolor</i>	1	0
dwergspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>	1	0
tuinspitsmuis	<i>Crociodura suaveolens</i>	2	0
ondergrondse woelmuis	<i>Microtus subterraneus</i>	1	0
sneeuwmuis	<i>Chionomys nivalis</i>	2	0
westelijke blindmol	<i>Nannospalax leucodon</i>	1	0
bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>	10	3
bosmuis c.f.	<i>Apodemus spec.</i>	41	12
grote bosmuis	<i>Apodemus flavicollis</i>	101	45
relmuis	<i>Glis glis</i>	2	0
hazelmuis	<i>Muscardinus avellanarius</i>	9	3
totaal		171	63

Overzicht van de zoogdiervangsten (zonder de vleermuizen).

De tuinspitsmuis liet zich twee keer vangen. Foto: Laurens Vogelaers

De deelnemers waren meer dan anders beperkt in hun bewegingsvrijheid door het ruige landschap. Sommigen bezuurdten dit met lekke banden, zeven in totaal, beschadigden kwetsbare auto-onderdelen of zakten weg in de modder. Te voet de bergen overgaan kon ook, maar één van ons moest dat bekopen met een heuse 'hongerklop', zoals hij het zelf omschreef. Hij moest zich vervolgens per auto laten ophalen van een geïsoleerd gelegen plaats.

Relaxed

Toch was er naast de vele excursies met een hoge moeilijkheidsgraad ook een relaxexcursie naar Golem Grad, een beschermd eiland in het Prespa-meer. Door de geïsoleerde ligging zat het hier vol met de dobbelsteenslang *Natrix tessellata*, Moorse landschildpad *Testudo hermanni* en diverse watervogels, waarvan kroeskoppelikaan de bijzonderste was.

Zomerkampen van de Veldwerkgroep zijn niet vergelijkbaar met de genoegens en zekerheden die een reisorganisatie kan bieden. Ze staan wél garant voor onvoorspelbaarheden geleverd door de natuur zelf.

Jan Piet Bekker

Veldagenda 2007 voor de actieve natuurwaarnemer

Duizenden mensen zijn ieder jaar actief in de natuur: met verrekijker, fototoestel of opschrijfboekje; lopend, sluipend, kruipend of zittend ergens in het groen. In een prachtig natuurgebied of in de stad. Voor al deze mensen die in hun 'vrije tijd' de natuur in willen is er nu een inspirerende natuuragenda met veel bruikbare informatie.

Ook in 2007 geven de PGO's (Particuliere Gegevensbeherende Organisaties) in samenwerking met de KNNV uitgeverij, Voff en de Wildzoekers, een Veldagenda uit.

Aansluitend op het waarnemingsproject 'Soort van de maand, op stap en tellen in de natuur' staat er elke maand een bijzondere soort in de schijnwerper met tips waar ze te vinden zijn. Voor de maand februari zal dat bijvoorbeeld de haas zijn.

In de agenda staat allerlei handige informatie zoals websites van natuurorganisaties voor het doorgeven van waarnemingen, en tips voor belangrijke activiteiten zoals landelijke dagen, cursussen en symposia. Er is volop ruimte (speciaal in de weekenden) om excursies, inventarisatieweekenden, lezingen en velddagen te noteren en overige aantekeningen te maken.

Kortom, deze agenda is leuk en praktisch in het gebruik én geeft je zin om het veld in te gaan! Hij is te koop voor €12,95 bij de PGO's.

Maak voor 1 januari 2007 iemand lid van de Zoogdiervereniging VZZ en ontvang hem gratis. Stuur daartoe een e-mail naar leden@vzz.nl met daarin naam en adres van het nieuwe lid en de eigen adresgegevens.

